

Die neue historische Methode). Ned gennem Aarene ser man, hvorledes han atter og atter tiltrækkes af methodologiske Spørgsmaal, »Problemernes Litteraturhistorie«, Historiografien. I 1915 gav han i Internationale Monatschrift für Wissenschaft, Kunst und Technik et Overblik over den tyske Historieskrivning i det forløbne Hundredeaar, i 1916 er Tidskriftartiklerne blevet til en Bog, der i 1924 yderligere udvides og nu bærer Titlen: *Die deutsche Geschichtsschreibung von den Befreiungskriegen bis zu unsern Tagen* med Undertitel: *Geschichtsschreibung und Geschichtsauffassung*.

Bogen er offentliggjort i den Række Haandbøger, som Below og Meinecke udgiver, men har ikke meget af en Haandbogs Karakter, stærkt personligt præget som den er, og med en overvældende Stoffylde, der ikke let lader sig overskue. Den staar nu i Serien Side om Side med Fueters Geschichte der neueren Historiographie, der i sin Grundanskuelse er saa vidt forskellig fra den som muligt. Fueters Haandbog med dens gode Sider og dens svage Sider er vel almindelig kendt. Her skal kun siges, at Below ved meget, som intet Steds kan læses, fordi han gennem mange Aar har staaet i Arbejdet blandt de tyske Historikere og har levet i deres Tradition, medens Fueter i mange Henseender dømmes som den, der staar udenfor. Der er mere Historie i Below trods al hans Ensidighed og Ufordragelighed; der er hos ham en dybere Forstaaelse af Personlighederne og Vurdering af det subjective Moment, ikke blot som Fejlkilde, men som Rigdomskilde. Udæskende anfører han Luthers Ord. »intellectum et sensum non dat nisi ipse affectus et experientia«, som de lyder i Karl Holls Tolkning: »Man versteht nicht in der Kühle, sondern im Affekt, in der Leidenschaft«.

Belows Hovedthesis er, at alt, hvad der har Værdi i den tyske Historieskrivning, strømmer ud fra Romantikken og den historiske Skole, der havde vundet en inderligere og rigere Livsforstaaelse end det 18. Aarhundredes Folk og dermed Evne til at se Fortiden i dybt Perspektiv. Hos Dilthey, Meinecke, Rothacker, H. Oncken finder man i Hovedsagen samme Vurdering af det ny, der fødes først i Aarhundredet, men ingen er fanatisk som Below, der ganske underkender og fordømmer Oplysningstiden saavel som de Aandsstrømninger i det 19. Aarhundrede, der har Væsensfællesskab med den.

E. J.

Med det i 1923 udkomne Bind II af den af den tyske Historiker Professor Rudolf Häpke for »Verein für Hansische Geschichte« udgivne store Aktpublikation »*Niederländische Akten und Urkunden zur Geschichte der Hanse und zur deutschen See-*

geschichte, hvis Bind I udkom 1913, er der afsluttet et Værk, der ikke alene har stor Betydning for den nederlandske og hanseatiske Sø- og Handelshistorie, men ogsaa for Danmarks Historie, ikke alene i handelspolitisk, men ogsaa i almindelig politisk Henseende. Særlig den Del, der omfatter Tiden 1531—44 og fylder mere end Halvdelen af Værket, bringer en hel Mængde nye Oplysninger. Det var i den Tid, at Kampen mellem Nederlandene og de vendiske Stæder, særlig Lybæk, om Handelsherredømmet i Østersøen, afgjordes, og disse Kampe kom naturligt til at gribe stærkt ind i Danmarks Historie, da begge Parter søgte at drage den danske Regering over paa sin Side, i fornødent Fald tvinge den. Udgiveren har, som antydet, ikke nøjedes med at medtage de rent handelspolitiske Akter, men har ogsaa medtaget en stor Mængde Aktstykker af mere almindelig politisk Natur, særlig fra Rigsarkiverne i Brüssel og Wien. Disse Arkiver har ikke været synderlig benyttede ved Skildringen af Kejser Karl V's og den nederlandske Regerings Politik overfor de nordiske Riger, specielt Danmark, siden Altmeyers og Lanz's Værker, der nu er forældede, det første endda ret unøjagtigt. Ved at fremdrage Korrespondancen mellem Kejser Karl V og Statholderinden i Nederlandene, Dronning Maria, og flere af de ledende nederlandske Statsmænd, er det lykkedes Udgiveren at kaste et nyt Lys over Kejserens og den nederlandske Regerings Politik, hvorved Modsætningen mellem Kejserens af Familiehensynet, — navnlig hans Interesse for Christiern II's Døtre, ikke saa meget for Christiern II selv — paavirkede Politik og den nederlandske Regerings Politik, som væsentlig bestemtes af Hensynet til den nederlandske Handel, træder klart frem. Denne Modsætning gør sig særlig gældende i Tiden indtil 1544, da Kejser Karl ved Freden i Speier i en hemmelig Artikel lovede ikke mere at antage sig Christiern II's og hans Døtres Sag. For alle de diplomatiske Forhandlinger mellem Nederlandene og Danmark og Lybæk med de vendiske Stæder i det nævnte Tidsrum bringer Publikationen iøvrigt et rigt, hidtil ukendt Materiale, Instruktioner for Gesandter, Indberetninger fra disse, Optegnelser om Forhandlingerne paa de talrige Møder etc., der i høj Grad udvider vort Kendskab til Tidens diplomatiske Historie.

Efter 1544 indeholder Publikationen ikke saa meget af Interesse for dansk Historie. Udsoningen mellem Kejser Karl V og Christian III var nu fuldbjrdet, og Kampen om Handelsherredømmet i Østersøen i det væsentlige afgjort til Nederlandenes Fordel. Der findes dog i den følgende Tid enkelte interessante Oplysninger om Forholdet mellem Nederlandene og Danmark,

saaledes angaaende den nederlandske Gesandt Dr. Johan Stratius's Sendelse til Danmark 1549, Forhandlingerne 1553 mellem Danmark og Hansestæderne om forskellige Handelsforhold og Stridighederne under den nordiske Syvaarskrig om Sundspærringen og det danske Forbud mod Handel paa Sverrig. Brugen af Værket lettes i høj Grad ved de udmærkede og udførlige Person-, Sted- og Sagregistre.

Til denne Aktpublikation slutter sig en historisk Fremstilling af samme Forfatter *Die Regierung Karls V und der europäische Norden* (Lübeck 1914), hvori der paa Grundlag af den tidligere trykte Literatur, det nye i Hanserecesserne indtil 1530 og i den ovenfor nævnte Publikation fremdragne Aktmateriale og Akter i Rigsarkivet i København og Statsarkivet i Lybæk gives en udførlig og instruktiv Fremstilling af Kejser Karl V's Politik overfor de nordiske Riger og de vendiske Stæder.

L. Laursen.

Berigtigelse.

I en iøvrigt meget elskværdig Anmeldelse af min Afh. »Kollegiestyrets Gennembrud og Sejr 1660—1680« har Hr. Magister Kr. Petersen kun rettet een Indvending mod mig, nemlig, at jeg ikke oplyser, hvorledes Udlandets Paavirkning gør sig gældende ved Kollegiernes Indretning. »Det ses ikke, at Forf. har kendt eller benyttet Vibes Discours eller andre lignende Aktstykker. Under Omtalen af Krigskollegiets Historie vises det, hvorledes Instruksen er en Afskrift af den tilsvarende svenske, men der siges intet om, hvorfra man har det svenske Forlæg«. Jeg maa tilstaa, at jeg blev forbavset, da jeg læste disse Sætninger. Som Note 134 til min Fremstilling af Krigskollegiets Oprettelse staar følgende: »Afskr. i Peder Juels Protokol (Thott Fol. 748), Nr. 59, S. 175—197. Peder Juel har under sit Ophold i Sverige som Gesandt heri ladet afskrive en lang Række svenske administrative Dokumenter, Instrukser o. l., deriblandt Ting, som har Betydning den Dag i Dag som Førstehaands Kildestof. Mærkeligt nok findes heri ogsaa en »Discours, hvorledis effter dend Svensche maneer Krijgswesenditt udi Danmarck kand bestillis«; den handler dog slet ikke om et Krigskollegium, men om Hæren, og Forfatteren (i Følge et Haandskrift i Rostgaards Samling [4to, 27] Peder Vibe) tager Afstand fra at kopiere det svenske Forbilledet«. — Er det, fordi Noterne er trykte bag efter Afhandlingen, at Anmelderen har overset dem, skønt Tallet 134 burde vække hans Opmærksomhed?

Knud Fabricius.